
Tarnowo Pałuckie, st. T 22, gm. Wągrowiec, woj. wielkopolskie, AZP 43-31/123

Informator Archeologiczny : badania 33, 204-206

1999

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

ły domy o konstrukcji szachulcowej, z murowanymi piwnicami. Do piwnic prowadziły pochylnie. Budynek na działce nr 48 miał piwnicę o układzie prostopadłym do ul. Długiej, a pochylnię usytuowaną względem niej prostopadle. Kolejną fazę zabudowy części frontowych działek nr 48 i 50 stanowiły dwutraktowe kamienice o ścianach postawionych na fundamentach filarowo-łękowych, z zaadaptowanymi piwnicami zlikwidowanych budynków o konstrukcji szachulcowej. W kamienicy nr 50 założono wówczas drugą piwnicę, a w budynku sąsiednim (nr 48) jeszcze jeden bieg pochylni. Układ przestrzenny parterów kamienic tworzyły obszerna sień, za którą w trakcie tylnym był przechód prowadzący na podwórze oraz izba tylna. Domy o konstrukcji szachulcowej w Świdnicy były wypierane na masową skalę przez budownictwo murowane od końca XIV w. (statut rady miejskiej z 1379 roku).

Inwentaryzacja rysunkowa kamienicy nr 48 i wyniki badań jej reliktywów wskazują, że w układzie późnogotyckim przetrwała ona do czasu rozbiórki w okresie powojennym. Kamienicę nr 50 rozebrano w XIX w. i na jej miejscu wzniesiono nowy od fundamentów budynek.

Z zarejestrowanych warstw w trakcie tylnym późnogotyckiej kamienicy Długa 48 pozyskano wiele zabytków ruchomych, wśród których dominowała ceramika naczyniowa.

II etap badań będzie przeprowadzony przy wykonywaniu wykopu fundamentowego pod inwestycję realizowaną na obydwu parcelach

ŚWIEBODZIN, st. 2, wykop V, gm. *loco*, woj. lubuskie, AZP 55-14

- miasto późnośredniowieczne i nowożytnie (XIV-XVIII w.)

Ratownicze badania archeologiczne, przeprowadzone w terminie od 20 października do 27 listopada przez mgr Marlenę Magdę-Nawrocką (autorka sprawozdania, Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza). Finansował inwestor prywatny. Pierwszy sezon badań. Przebadano powierzchnię 105 m².

W trakcie prac ziemnych po zdjęciu nadkładu warstwy gruzowo-śmietniskowej o miąższości 1,0-1,7 odsłonięto konstrukcje drewniane różne chronologicznie. Najstarsze konstrukcje drewniane w postaci fragmentu ściany z rozłupanych i pionowo wbitych dranic znajdowały się w warstwie brunatnoczarnej mazistej ziemi z nielicznymi materiałami ceramicznymi datowanymi wstępnie na XIV w.

Pozostałe konstrukcje zostały wkopane w tę warstwę. Są nimi drewniane czworokątne cembrowiny dwóch studni pochodzące z 2. połowy XV w. Przestały spełniać swoją funkcję prawdopodobnie w XVIII w., kiedy to zostały zasypane piachem i nielicznym materiałem ceramicznym z XVIII w.

Odsłonięta XIV-wieczna warstwa osadnicza dostarczyła oprócz nielicznych materiałów ceramicznych dość liczne fragmenty skór.

W trakcie prac pod przyłącze kanalizacyjne na głębokości 1,2 m pod poziomem obecnej ulicy natrafiono na wcześniejszą nawierzchnię z dużych dopasowanych kamieni.

Materiały oraz dokumentacja są przechowywane w Muzeum Archeologicznym Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze.

Wyniki badań zostaną opublikowane w „Archeologii Środkowego Nadodrza”.

Badania nie będą kontynuowane.

Święty Wojciech, st. 1, gm. Międzyrzecz, woj. lubuskie, AZP 51-14/19 – patrz: wczesne średniowiecze

Targonie Wielkie, st. 9, gm. Zawada, woj. podlaskie, AZP 36-81/9 – patrz: mezolit

TARNOWO PAŁUCKIE, st. T 22, gm. Wągrowiec, woj. wielkopolskie, AZP 43-31/123

- ślady cmentarzyska kultury łużyckiej z IV-V etapu epoki brązu

- kościół pw. św. Mikołaja z cmentarzem przykościelnym (około połowy XIII w. – czasy współczesne)

Ratownicze badania wykopaliskowe, przeprowadzone w terminie od 25 czerwca do 30 lipca przez prof. dr. hab. Andrzeja Wyrwę (autor sprawozdania, Ekspedycja Archeologiczna „Łekno” z Instytutu Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza). Finansowane przez Instytut Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, WKZ w Poznaniu. Trzeci sezon badań. Przebadano powierzchnię około 120 m².

Prace na stanowisku prowadzone były od 1997 roku. Celem badań w 1999 roku było sprawdzenie stratygrafii i sytuacji kulturowej w obrębie wnętrza kościoła pw. św. Mikołaja, ustalenie charakteru, chronologii i obszaru zalegania pod podłogą obecnego kościoła pochówków oraz sprawdzenie hipotezy wynikającej ze źródeł pisanych, że przed obecnym kościołem (XIV w.) funkcjonował tu starszy (kaplica), z około połowy XIII wieku.

Badania prowadzono na całej powierzchni nawy głównej i w prezbiterium. Wykonano też kolejne sondáže sprawdzające w zakrystii. W trakcie eksploracji odsłonięto 25 grobów szkieletowych – część osobników w bardzo dobrze zachowanych trumnach, na których zaobserwowano ślady malowanych ornamentów w postaci wici roślinnej i kwiatów, krzyży itp. Praktycznie cała powierzchnia nawy głównej była zajęta przez pochówki. W prezbiterium pochówki, podobnie jak w poprzednim sezonie, zarejestrowano jedynie przy ścianach. Całe wnętrze było ich pozbawione. Odkryto też 11 nowożytnych monet oraz inne. Najcenniejszym dokonaniem tego sezonu było odsłonięcie szczątków kamiennego fundamentu pod konstrukcję wcześniejszego (I) kościoła we wschodniej i północnej części prezbiterium oraz w północno-zachodniej części nawy. W pozostałych częściach kościoła pozostałości wcześniejszej budowli zostały zniszczone przez wkopy grobowe umieszczone pod podłogą (II). Fundament w prezbiterium wykonany był z otoczków gnejsowo-granitowych układanych luźno na piaszczystym, żółtopomarańczowym podłożu, bez łączenia jakkolwiek zaprawą czy gliną. Długość części wschodniej zachowanego fundamentu w prezbiterium na linii północ-południe wynosi 2,52 m, a w części północnej na linii wschód-zachód 0,96 m. W narożniku północno-wschodnim tej konstrukcji odsłonięto duży, ciosany w czworobok (o ścianach szerokości około 42 cm) pionowy pał, który naruszył przebieg fundamentowania. Kamienie użyte do konstrukcji wschodniej części fundamentu miały długość od 32 do 52 cm i szerokość od około 10 do 40 cm. Na linii wschód-zachód miał on maksymalną szerokość 63 cm. W północno-zachodniej części nawy odsłonięto pozostałości narożnika północno-zachodniego tego kościoła. Był on wykonany z dużych otoczków gnejsowo-granitowych. W rzucie poziomym tworzące go kamienie układały się pod kątem zbliżonym do kąta prostego. Zalegały one na piaszczystym podłożu. Między ich dolną a górną warstwą zaobserwowano w jednym miejscu soczewkę brunatnej próchnicznej gleby (najprawdopodobniej pierwotny humus). Zachowane relikty posłużyły do dokonania rekonstrukcji rzutu przyziemia kościoła. Zmierzona *in situ* długość całkowita (pomiar od zewnętrznego lica fundamentu w prezbiterium do zewnętrznego lica w narożniku) wynosiła 9,70 m. Biorąc poprawkę na ewentualne przesunięcia pierwotnej pozycji kamieni fundamentowych, mógł on mieć długość, dla nawy łącznie z prezbiterium, około 10 m (± 20 cm). Był to obiekt orientowany, jednonawowy z nieco węższym prostokątnym prezbiterium. Jego rekonstruowane wymiary w przybliżeniu wynoszą: długość nawy mierzona od zewnętrznego lica fasady zachodniej do ściany łuku tęczowego około 6,5 m, szerokość zewnętrzna nawy około 4,10 m. Natomiast rekonstruowane wymiary prezbiterium wynoszą: długość od łuku tęczowego do zewnętrznego, wschodniego lica fundamentu około 3,40 m, podobna była też jego szerokość. Wnętrze prezbiterium miało natomiast wymiary około 2,8 x 2,20 m.

Zastrzec jednak należy, że wartości te mają charakter względny, albowiem tak zewnętrzne, jak i wewnętrzne wymiary kościoła były uzależnione od grubości belek konstrukcyjnych i ich ułożenia

na kamiennych fundamentach. Najczęściej przy konstrukcji najstarszych tego typu kościołów obserwuje się sytuowanie belek pośrodku lub bliżej zewnętrznego lica fundamentu.

Datacja tego obiektu oprócz wspomnianych wyżej przesłanek historycznych uzupełniają znaleziska fragmentów czterech polskich brakteatów odkrytych między i pod kamieniami fundamentowymi środkowej części fundamentu prezbiterium. Brakteaty te zachowały się jednak w bardzo złym stanie, datuje się je na około połowę XIII wieku.

W kościele od 1996 roku prowadzone są prace konserwatorskie – renowacja i restauracja obiektu, obejmujące całą bryłę kościoła i zdobiącą go wewnątrz polichromię. Po zakończeniu prac konserwatorskich i badań specjalistycznych, w tym archeologicznych, ich wyniki zostaną opublikowane w monografii kościoła oraz w opracowaniu pt. *Ziemia Wągrowiecka* – patrz też: [www: http://historia.amu.edu.pl/lekno](http://historia.amu.edu.pl/lekno).

Materiały oraz dokumentacja są przechowywane w magazynie i archiwum Ekspedycji Archeologicznej „Łekno” w Instytucie Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

Badania nie będą kontynuowane.

TARNÓW JEZIERNY, st. 7, gm. Sława, woj. lubuskie, AZP 64-18/3

- zespół obronny – późne średniowiecze

Ratownicze badania archeologiczne prowadził od 2 sierpnia do 25 września dr Artur Bogusiewicz (Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego), przy współpracy Dominika Nowakowskiego i Zbigniewa Pozorskiego. Finansował GKZ. Pierwszy sezon badań.

Zespół obronny w Tarnowie Jeziernym zlokalizowany jest przy południowo-wschodnim krańcu jeziora Tarnowskiego. Obecnie na powierzchni terenu rozpoznać można kilka elementów dawnego założenia obronnego. Główny (pierwszy) człon warowni tworzy stożkowaty nasyp, na którego szczycie znajduje się zbudowany w XVII w. „pałacyk myśliwski”. Nasyp od strony północnej, wschodniej i południowej otacza mokra fosa. Wzdłuż jej granicy wschodniej i południowej zachowały się fragmenty wału zewnętrznego. Na północ od wału głównego członu warowni zlokalizowany jest niższy nasyp (drugi człon) o czworobocznym zarysie. Regularny zarys obiektu zaburzony jest od strony południowo-wschodniej, gdzie styka się z zewnętrznym wałem okalającym fosę pierwszego członu warowni. Kolejnym elementem założenia jest płaska powierzchnia terenu – „podzamcze”, które oddziela oba nasypy od tafli jeziora. Granicę zespołu od strony północnej stanowi relikw szerokiej fosy „zewnętrznej”.

Badania archeologiczne skoncentrowane zostały na terenie drugiego członu warowni. Wytyczono tu wykop (szer. 2 m, dł. 42 m), który miał za zadanie określić stratygrafię obiektu, zasięg stanowiska oraz jego chronologię. Poprowadzono go po linii północ-południe od nasady nasypu po obu stronach obiektu.

W wyniku badań rozpoznano chronologię, a także częściowo zabudowę drugiego członu warowni. Obecnie można stwierdzić, że obiekt powstał między 2. połową XIV a początkiem XV wieku. Czas jego użytkowania prawdopodobnie nie był szczególnie długi, gdyż jego zniszczenie datować można na około połowę XV w., ewentualnie 3. ćwierć tego stulecia. Okres funkcjonowania obiektu można podzielić na trzy fazy w nawiązaniu do zmian w rozplanowaniu zabudowy. Najstarszy horyzont użytkowania stożka związany jest z powstaniem rowu, biegnącego ze wschodu na zachód, a następnie zasypaniem go warstwą silnie nasyconą kośćmi zwierzęcymi i materiałem ceramicznym. O ile funkcja rowu nie rysuje się zbyt jasno (kanał odpływowy?), o tyle towarzyszące mu bogate poziomy można uznać za efekt kuchennej obróbki mięsa. W bliżej niesprecyzowanym momencie na zasypanym gliną rowie powstał budynek o konstrukcji faszynkowej, w obrębie którego znajdowała się piwnica (chłodnia?). Ta nowa budowla dochodziła do krawędzi wału północnego. Być może jej